

АНОТАЦІЯ

Жидков К.С. Публічне управління сталим місцевим розвитком в умовах децентралізації влади. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2022.

В обґрунтуванні актуальності обраної теми дисертаційного дослідження зазначається, що сучасне публічне управління в Україні зіштовхується з декількома серйозними викликами. Насамперед, це збройна агресія з боку Росії. Однак існують й інші виклики, які існували раніше та існуватимуть і після перемоги України у війні проти Росії. Одним з таких викликів є забезпечення нерівномірності розвитку різних населених пунктів і територій. Вирішити цю проблему покликаний місцевий розвиток, процеси якого почали активно розвиватися разом з децентралізацією влади.

У той же час, у пост-індустріальному суспільстві соціально-економічний розвиток на будь-якому рівні не має призводити до негативних наслідків для навколишнього середовища, як це часто спостерігалось в індустріальному суспільстві. Тобто розвиток, у тому числі, місцевий має бути не лише стійким, але й сталим, спрямованим на забезпечення не лише економічних, але й екологічних потреб, досягаючи певного балансу між ними. Актуалізують проблему збереження та відновлення навколишнього середовища і негативні наслідки від російської агресії та бойових дій, особливо на тих територіях, що були тимчасово окупованими.

На основі визначеної мети, об'єкта, предмета, методів дослідження у дисертаційній роботі здійснено обґрунтування теоретичних засад та практичних заходів щодо удосконалення публічного управління сталим місцевим розвитком в умовах децентралізації влади.

За результатами дослідження вперше запропоновано модель публічного

управління сталим місцевим розвитком в Україні в умовах децентралізації, що передбачає створення мережевих управлінських структур на місцевому рівні, розвиток сталих сусідств і місцевого соціального підприємництва, впровадження культурного підходу до забезпечення сталого місцевого розвитку, ґрунтується на співпраці між основними місцевими акторами: органами публічної влади, громадськістю, представниками приватного сектора, експертною і науковою спільнотою, а також передбачає взаємодію з органами публічної влади регіонального і центрального рівня та з міжнародними організаціями, що можуть надати підтримку стосовно забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні.

Відповідно до проблематики дисертації *удосконалено*: методичний підхід до створення та розвитку сталих сусідств, який передбачає такі дії та заходи: оцінка готовності до сталого розвитку сусідства, формування знань і навичок, усунення фінансових і регуляторних бар'єрів, планування та проектування, підтримка та стимулювання розвитку сталих сусідств, використання маркетингових підходів і укладання контрактів між акторами місцевого розвитку; та використання культурного підходу в публічному управлінні сталим місцевим розвитком – було визначено дванадцять стратегічних драйверів сталого місцевого розвитку: якість культурного забезпечення, якість місцевого самоврядування, якість виробництва знань, розвиток потенціалу місцевої громади, розвиток місцевого підприємництва, розвиток місцевих талантів, залучення місцевої громади, залучення зовнішніх акторів, залучення зовнішніх талантів, управління соціальними проблемами, створення/розвиток внутрішніх мереж, створення/розвиток зовнішніх мереж.

Було визначено *напрями подальшого розвитку предмета дослідження*: з'ясування сутності та змісту сталого місцевого розвитку – визначено, що сталий місцевий розвиток має ґрунтуватись на п'яти таких принципах: справедливості в рамках одного покоління, справедливості між поколіннями, географічної справедливості, процесуальної справедливості, міжвидової справедливості; визначення показників сталого місцевого розвитку –

обґрунтовано, що як основні показники слід розглядати такі два: те, наскільки місцеві органи влади інтерналізують свій вплив на навколишнє середовище та суспільство («географічна справедливість») і ступінь участі у прийнятті рішень стосовно сталого місцевого розвитку усіх, на кого впливатимуть ці рішення («процедурна справедливість»).

Результати, отримані у дисертаційному дослідженні, у сукупності дозволили вирішити конкретне науково-прикладне завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо удосконалення публічного управління сталим місцевим розвитком в Україні в умовах децентралізації влади, що дозволило сформулювати такі основні положення, висновки й рекомендації:

Визначено, що місцевий розвиток – це фактично та політика, за допомогою якої місцеві органи влади реалізують конкретні цілі своїх громад з метою задоволення потреб місцевого населення та забезпечення фінансування цих цілей. В рамках місцевого розвитку основними цілями є наступні: надання публічних послуг населенню, забезпечення місцевої транспортної інфраструктури, мереж водопостачання та водовідведення, мереж тепло- та газопостачання, підтримка у належному стані вулиць, тротуарів, паркінгів, зелених насаджень та зон відпочинку, забезпечення функціонування місцевих систем охорони здоров'я, освіти та соціальної допомоги, підвищення рівня зайнятості та рівня життя громади, поліпшення середовища проживання та природного середовища тощо.

У свою чергу концепція сталого розвитку є практичним інструментом, за допомогою якого місцеві органи влади можуть забезпечувати необхідні умови життя на певній території. Сталий місцевий розвиток націлений на місцеве економічне процвітання та соціальний добробут шляхом створення сприятливого середовища, а також інтеграції вразливих груп до громади, використання ендегенних ресурсів та розвитку приватного сектору. Завдяки цьому місцеві громади не лише будують, експлуатують та підтримують економічну, соціальну та екологічну інфраструктуру, а й впливають на

державну політику щодо навколишнього середовища та сприяють реалізації національних та регіональних планів у цій сфері.

При цьому сталий місцевий розвиток стосується не лише місцевих громад, а й міжгромадівського, міжрегіонального і навіть транскордонного рівнів, що передбачає необхідність встановлення та розвитку відповідних партнерств на субнаціональному рівні. Це особливо важливо у контексті того, що досвід, набутий за останні 30 років публічного управління в Україні, показав той факт, що підтримка високого рівня прийняття рішень на центральному рівні негативно вплинула на механізми функціонування місцевого рівня публічного управління. Тому процес децентралізації влади, що розпочався в останні роки, створює потенціал для розширення та вдосконалення функцій місцевих органів влади, отже вони матимуть більше можливостей діяти в інтересах своїх громад.

З'ясовано, що критично важливим для забезпечення сталого місцевого розвитку є право на рівний доступ до інформації всіх зацікавлених сторін, оскільки коли інформація широко доступна і зацікавлені сторони можуть брати участь у процесі прийняття рішень, спрямованих на забезпечення розвитку, вони будуть співавторами цих рішень і, отже, докладатимуть більше зусиль для їх реалізації, тобто сприятимуть розвитку.

Результати проведеного соціологічного дослідження, метою якого було визначення стану забезпечення сталого місцевого розвитку, показали, що у місцевих громадах існує актуальний план розвитку громади, який чітко пов'язаний з проблемами і потенціалом громади і зазвичай розробляється за участі зовнішніх фахівців, співробітників і громадськості. Крім того, план розвитку громади у значному ступені корелює з поточними регіональними і/або галузевими планами розвитку, має чіткий зв'язок з конкретними їх елементами. Відзначено, що план приділяє певну увагу питанням сталості, але ці питання не розглядаються як пріоритетні, а проблема забезпечення екологічної безпеки не вважається актуальною. При цьому майже половина респондентів наголосили на тому, що для кращого забезпечення досягнення

цілей діяльності їхніх місцевих органів влади стосовно сталого розвитку організаційна структура даних організацій потребує удосконалення. Все це говорить про недостатність усвідомлення як працівниками місцевих органів влади, так і представниками громадськості важливості сталого розвитку для підвищення рівня життя їхніх громад. Це є найголовнішою проблемою, що заважає забезпечувати сталий місцевий розвиток в Україні.

Визначено, що для створення сталих сусідств місцевим органам влади необхідно підтримувати життєздатну модель розвитку, зосереджену на створенні довготривалої екологічної, соціальної та економічної цінності. Сталі сусідства бувають різних форм, але вони мають деякі спільні характеристики: вони є відносно компактними, багатофункціональними громадами з хорошим доступом до транспортної інфраструктури та включають низку варіантів житла, робочих місць, місць відпочинку, зручностей, магазинів і послуг; вони також забезпечують високу економію природних ресурсів і високу якість життя всіх мешканців.

Обґрунтовано, що культурний підхід можна використовувати як політичну основу для забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні. Він допомагає вибрати мейнстрім, не втрачаючи контролю над іншими можливими впливами та ефектами враховує багато точок зору, а місцеві зацікавлені сторони заохочуються до участі в процесі розвитку, оскільки з точки зору даного підходу місцевий розвиток залежить від здатності членів місцевих співтовариств співпрацювати. При цьому було визначено дванадцять стратегічних драйверів сталого місцевого розвитку. Кожен драйвер по-різному взаємодіє з матеріальними та нематеріальними активами на місцевому рівні, допомагаючи у розробці стратегії, спрямованої на забезпечення сталого місцевого розвитку.

Ключові слова: місцевий розвиток, територіальний розвиток, сталий розвиток, соціально-економічний розвиток, управління розвитком, чинники розвитку, публічне управління, публічна політика, децентралізація влади, органи влади, місцеві громади, державно-приватне партнерство.